

РЕЗИМЕ

Преглед на состојбите со политиките кои ги засегаат ЛГБТИ луѓето. Прекршување на човековите права на ЛГБТИ луѓето

1. Промена на законската рамка за заштита на правата на ЛГБТИ луѓето

Во однос на унапредување на законската рамка за правата на ЛГБТИ луѓето, 2018 година ја обележаа законски измени, но сè уште **не се донесе Нацрт-законот за спречување и заштита од дискриминација**. Законот влезе во Собранието во јули 2018 година, но сè уште не се нашол на дневен ред на Комисијата за труд и социјална политика. Дел од пратениците кои имаат хомофобични ставови го блокираат неговото донесување, додека Собранието сè уште не нашло начин за да ја надмине оваа состојба.

На почетокот на 2018 година за првпат во регионот, на конститутивна седница одржана во Собранието на Република Македонија, се формираше **Интерпартиската парламентарна група за унапредување на правата на ЛГБТИ луѓето**¹. Мисијата на оваа неформална група е да се застапува за унапредување на правата на ЛГБТИ луѓето користејќи ги достапните механизми на Собранието, со цел градење на општество во кое сексуалната ориентација и родовиот идентитет нема да претставуваат пречка за целосно уживање на човековите права и слободи.

На крајот од 2018 година во Собранието беа изгласани измени во **Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги**, во кој беа внесени сексуалната ориентација и родовиот идентитет како основи за дискриминација и говор на омраза, додека за медиумите кои користат говор на омраза е предвидена глоба.

На 28 декември во Собранието се изгласаа измените на **Кривичниот законик** во скратена постапка и без расправа во Собранието. Со измените се унапреди заштитата од кривични дела мотивирани од омраза, на неколку основи, меѓу кои сексуална ориентација и родов идентитет. Секако оваа измена е позитивна сама по себе, но поверојатно е дека кривичните дела од омраза беа искористени како параван за воведување на измени во други членови и воведување нови кривични дела кои директно ќе се одразат врз намалување на казните или прекинување на кривичниот прогон со институтот застареност на предметите на Специјалното јавно обвинителство².

1 Групата брои 14 пратеници од различни партии, и тоа СДСМ, ДОМ, ЛДП, НСДП, ДУИ, независни пратеници и поранешна пратеничка на ВМРО-ДПМНЕ.

2 Измени во Кривичен законик – половина постапки на СЈО во вода, Радио „Слободна Европа“, 27.12.2018.

2. Прекршување на правата на ЛГБТИ луѓето

Во 2018 година во Коалицијата Маргини се документирани **84 случаи на прекршување на правата на ЛГБТИ луѓето.**

Документирани се случаи од повеќе градови во Македонија, но **доминираат случаи од главниот град (57), 17 случаи во Струмица и по неколку случаи во Тетово, Гостивар, Струга, Охрид, Куманово, Велес и Штип.**

Во сите документирани случаи **жртви се геј-мажите (73) и трансжените (37), со исклучок на 2 случаја во кои жртви биле трансмажи и 1 случај во кој жртва е активистка** на граѓанска организација која меѓу другото работи на ЛГБТИ прашањата.

Во најголем дел **(49) е документирано насилство од омраза кон ЛГБТИ луѓето.** Во **два случаја е документирано семејно насилство**, кон гејмаж и трансродова жена. Потоа следуваат случаите на **разбојништво (23)** кон геј-луѓето, во кои исто така има насилство, но се одвоени како посебна категорија, бидејќи во овие случаи освен насилство има и кражба. Следни по бројност се случаите во кои има **изнуда и уцена (11), дискриминација (10) и кражби (8).**

Документирани се **9 случаи во кои има прекршување на права од страна на полицијата**, како психичко, вербално и физичко насилство и непостапување. Документиран е и **еден случај на насилство кон геј-маж во затвор.**

Вид на повреда на права ³	Карактеристики на жртва/жртви				
	Геј	Трансжени ⁴	Трансмажи	Друго ⁵	ЛГБТ вкупно
1.1. Вербално и психолошко насилство од трети лица ⁶ (од омраза)	10	14			24
1.2. Физичко насилство од трети лица вклучително и обид (од омраза)	11	5			16
1.3. Насилство од клиенти поврзано со сексуална ориентација/ родов идентитет	1	7			8
1.4. Силување	1				1
1.0. Насилство вкупно	23	26			49
2.1. Дискриминација во пристап до добра и услуги (приватен сектор)	1	3	1		5
2.2. Дискриминација во здравство поради ЛГБТИ статус	1	1			2
2.3. Дискриминација во здравство на ЛГБТИ поради ХИВ-статус					
2.4. Дискриминација во работни односи		1	1		2
2.5. Дискриминација во други државни институции		1			1
2.0. Дискриминација вкупно	2	6	2	0	10
3.1. Вербално и психолошко насилство од полиција	3	2		1	6
3.2. Физичко насилство од полиција	1				1
3.3. Одбивање на заштита на права од полиција (непоставување)		2			2
3.0. Повреди на права од полиција вкупно	4	4		1	9
4.1. Кражби	6				6
4.2. Кражби на крузинг-места	2				2
4.0. Кражби вкупно	8				8
5.1. Разбојништво	3				3
5.2. Разбојништво на крузинг-места	20				20
5.0. Разбојништво вкупно	23				23
6.0. Изнуда и уцена	11				11
7.0. Семејно насилство (сите форми)	1	1			2
8.0. Насилство во затвор (сите форми)	1				1
Вкупно	73	37	2	1	113

3 Во дел од случаите има обележја на повеќе повреди на права или повеќе форми на насилство. Овие случаи се евидентирани во повеќе од една повреда (на пр., жртвата преживеала насилство, па отишла во полиција, каде што се соочила со деградирачки третман).

4 Не се вклучени случаите во кои трансжени сексуални работнички се жртви само поради статусот на сексуална работничка (на пр., неплаќање од клиенти или насилство од клиенти што нема поврзаност со трансродовоста).

5 Во случајот жртва е вработена во граѓанска организација која била вербално и психолошки малтретирана од страна на полициски службеник откако дознал каде работи.

6 Лица непознати за жртвата, случајни минувачи, соседи, познајници и др.

Само четири од случаите на насилство и разбојништво кон геј-мажи се пријавени во полиција, додека во 3 сторителите се непознати и не се пронајдени. **Само во еден од пријавените случаи полицијата постапила и го казнила сторителот**, но во случајот не се работи за непознат сторител.

Документирани се **4 случаи во кои сторители на насилството кон геј-мажите се полициски службеници**. Во три случаи се работи за вербално и психолошко насилство од страна на полицијата, а во еден случај за физичко насилство. Во случајот на физичко насилство се работи за полициски службеник кој е сосед на жртвата. Полицискиот службеник постојано го малтретирал, го исмевал во јавноста поради сексуалната ориентација, нарекувајќи го „педер“ и „сидаш“. Додека шетал во парк со пријател, полицискиот службеник прво вербално го нападнал, а потоа го удрил со клоца во градите, по што жртвата паднала на земја.

2.1. Состојбата со правата на трансродовите луѓе

Во однос на правата на трансродовите луѓе во текот на 2018 година продолжи застапувањето за унапредување на нивните права, со фокус на правното признавање на родот и медицинското потврдување на родот, додека не се бележат унапредувања на законската рамка или практиката на институциите. Најзначајно постигнување е **позитивната пресуда од Европскиот суд за човекови права во случај на правно признавање на родот**, застапуван од страна на Коалицијата Маргини. На 17 јануари 2019 година Судот во Стразбур донесе позитивна пресуда⁷ во корист на трансродов маж, во случајот „Икс против Македонија“, со која Судот утврди дека постојната законска рамка има јазови и сериозни недостатоци кои го довеле транслицето во ситуација на стрес и несигурност во признавањето на неговиот родов идентитет.

Во 2018 година се документирани **27 случаи во кои трансродови жени биле жртви на различни форми на насилство**. Најбројни се случаите на **вербално и психолошко насилство (14)**, кога трансжените биле навредувани на улица, се коментирал нивниот изглед или им се упатувале закани за насилство.

Во 2018 година се документирани **8 случаи на дискриминација кон трансродовите луѓе, од кои во 6 случаи жртви се трансжени, а во 2 трансмажи**.

⁷ Judgment, CASE OF X v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia (Application no. 29683/16), Strasbourg, 17.1.2019

Најголем дел од случаите **(4) се однесуваат на дискриминација во пристапот до добра и услуги во приватниот сектор**. Во 3 случаи на транслугето им било одбиено да влезат во кафуле или ресторан, а во еден случај на трансжена ѝ била одбиена услуга од агенција која посредува за вадење на бугарско државјанство.

Карактеристично за овие случаи на дискриминација е што трансродовите луѓе бараат правна помош и сакаат да ги пријават до надлежните институции. **Четири од осум случаи се пријавени со претставка до Комисијата за заштита од дискриминација**, но сè уште нема одговор. Комисијата **доцни со одговорот во 3 од 4 претставки**. Еден од случаите се однесува на вознемирување, исмевање и непрофесионален и деградирачки однос кон трансродова жена во Управата за вадење на матичните книги, додека вадела извод со новото име. Случајот беше пријавен и кај Народниот правобранител. Но за Народниот правобранител било доволно тоа што изводот е издаден за да заклучи дека немало дискриминација, а не обрнал многу внимание на вознемирувањето и непрофесионалниот третман на службениците кон трансродовата жена. Од самото известување на Народниот правобранител не е јасно дали е или не е утврдено вознемирување, туку само се пренесува одговорот од Управата и се наведува дека му укажале на директорот на институцијата да ги предупреди вработените да се однесуваат соодветно. И во овој случај **Народниот правобранител се покажа како институција која нема доволно капацитети и волја да ги штити ЛГБТИ луѓето** од повреди на нивните права од страна на институциите. Наместо да утврди вознемирување и да препорача конкретни мерки за да се превенира во иднина ваквото однесување, Правобранителот само ги пренесува исказите на Управата.

Само **три случаи на насилство од омраза кон транслугето се пријавени во полиција**. Во едниот случај, во кој се работеше за познат сторител, полицијата реагираше и се покренала прекршочна постапка, по што парично се казнил сторителот. Дури и за овој случај, кој има најпозитивна разрешница, не можеме да кажеме дека полицијата соодветно реагираше, бидејќи воопшто не го препознала делото како дело од омраза, туку сторителот е казнет согласно Законот за прекршоци. Во **два од пријавените случаи жртвите се соочиле со непостапување од страна на полицијата, проследено со вербално насилство**.

3. Состојби во медиумите

Во 2018 година се намали бројот на хомофобични и трансфобични објави во медиумите, но сепак беа документирани **три8 случаи на неетичко известување кое содржи говор на омраза кон ЛГБТИ луѓето**. Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги го промовираше своето истражување на мислењето на публиката во Република Македонија од 2017 година, во кое за првпат беа измерени ставовите на публиката за претставувањето на ЛГБТИ луѓето во медиумите. Резултатите од истражувањето покажуваат загрижувачки степен на предрасуди и нетолеранција кон ЛГБТИ луѓето. На пример, само 8 % одговориле дека воопшто не им пречат интимни сцени со двајца мажи, додека на другите им пречат во различен обем. Коалицијата Маргини, заедно со Советот за етика во медиумите, Здружението на новинари на Македонија и Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиуми, иницираше Декларација за етичко и професионално известување за теми поврзани со ЛГБТИ⁹. Декларацијата ја потпишаа 24 медиуми и медиумски здруженија.

Во кампањата „Не суди кој кого љуби“, само на Фејсбук се појавија над 3.500 коментари на 27 постови кои ги опфаќаат видеата и слики со изјави на сите пратеници на македонски и албански јазик, со кои се промовираат правата на ЛГБТИ луѓето. Најголем дел од коментарите во себе содржат говор на омраза, навреди и предрасуди кон ЛГБТИ луѓето. Голем дел од коментарите се заканувачки и повикуваат на насилство.

Најексплицитните коментари беа препратени со пријава до Одделението за електронски криминал при Министерството за внатрешни работи. Имајќи предвид дека бројката на коментари со говор на омраза секојдневно се зголемуваше, освен дел од коментарите, беше пратена и целата фејсбук-страница на кампањата на која изворно се објавуваа сите видеа и фотографии. За жал, **од Министерството сè уште нема одговор или информација за какво било постапување.**

Годината ја обележаа и два позначајни настана за промоција на правата на ЛГБТИ луѓето. Во октомври, во Скопје, се одржа Третата **регионална ЛГБТИ конференција „Наспроти сè, иднината е наша“¹⁰**, на кој учествуваа ЛГБТИ активисти од целиот регион и пошироко. Конференцијата беше организирана во соработка со Министерството за труд и социјална поли-

8 „Геј-парада во Скопје поддржана од Министерство за култура“, „Куир“, 12.2.2018.
 „Културниот марксизам на Алаѓозовски: ЛГБТ + УЧК + исламисти“, „Република“, 19.02.2018.
 „Бизарно: Владата финансира набавка на лубриканти – распишан тендер!“, „Лидер“, 9.10.2018.

9 Декларацијата е достапна на www.avmu.mk

10 „Во Скопје регионална конференција за правата на ЛГБТ луѓето“, МИА (Македонска информативна агенција), 03.10.2018.

тика, Министерството за надворешни работи и Собранието на Република Македонија.

Овогодишниот „Викенд на гордоста Скопје“ се одржа по шести пат во Скопје, под носечката идеја „НАСТРАНО. ПОЛИТИЧКО.“¹¹ На Фестивалот учествуваа реномирани квир-уметници, а и другите негови содржини привлекоа многубројна публика. Фестивалот за првпат беше финансиски поддржан од Министерството за култура.

¹¹ „Викенд на гордоста Скопје 2018: Политиката да биде настрана“, Радио „Слободна Европа“, 7.6.2018.

4. Препораки за унапредување на состојбите

Коалицијата Маргини препорачува институциите да започнат со унапредување на правата на ЛГБТИ луѓето, преку измени во законската рамка, унапредување на капацитетите на институциите и промена на практиките во постапувањето на институциите кои ги повредуваат или ограничуваат правата на ЛГБТИ луѓето.

Коалицијата ги издвојува следните приоритетни препораки:

- Собранието во најскор можен рок да го донесе Нацрт-законот за спречување и заштита од дискриминација.
- Надлежните министерства во најскор можен рок да донесат законско решение за брзо, транспарентно и пристапно правно признавање на родот, засновано врз достоинството и интегритетот на луѓето.
- Министерството за внатрешни работи да започне да презема мерки за градење на довербата со ЛГБТИ заедницата, преку јакнење на сопствените капацитети за препознавање и разрешување на делата од омраза врз основа на сексуална ориентација, казнување на полициските службеници сторители на дела од омраза и казнување на полициските службеници кои постапуваат непрофесионално и ги вознемируваат ЛГБТИ луѓето.
- Реформирање на институцијата Народен правобранител преку унапредување на самата законска и институционална рамка во која функционира институцијата согласно меѓународните стандарди за тела за еднаквост, преку зајакнување на човечките капацитети со помош на обука на кадарот, но и преку назначување соодветен кадар на клучните позиции во институцијата.
- Медиумите да обезбедат плурализам на родовите и сексуалните идентитети, во своите содржини да не користат говор на омраза и да не ги злоупотребуваат ЛГБТИ луѓето за дневнопартиски пресметки.